

پروتکل پاریس

Paris Agreement (Paris Climate Agreement)

توافق‌نامه پاریس نخستین قرارداد جهانی در حوزه‌ی اقلیمی، به‌عنوان یکی از برنامه‌های توسعه پایدار در سال ۲۰۳۰، طی روند مذاکرات مابین ۱۹۵ کشور در جلسه بیست و یکم اجلاس کنوانسیون تغییر اقلیم سازمان ملل (COP21) در کشور فرانسه (شهر پاریس-۱۲ دسامبر ۲۰۱۵) تعریف و تثبیت شد.^۱ هدف نهایی از اجرای توافق‌نامه پاریس در حقیقت برداشتن گامی مؤثر در جهت کاهش گرمایش جهانی (با کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای با تأکید بر دی‌اکسیدکربن تحت تأثیر فعالیت‌های انسان)، برای جلوگیری از افزایش ۱/۵ تا ۲ درجه‌ای دمای کره زمین می‌باشد (Rogelj et al., & Schleussner et al., 2016). توافق‌نامه پاریس برای موفقیت، به اتحاد تمام کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نیاز دارد تا تعهدات اساسی را برای مقابله با تغییرات آب‌وهوایی تدوین کنند (Dimitrov, 2016). ازاین‌رو، جهت اعلام آمادگی برای مشارکت و سهم شدن کشورها در راستای کاهش میزان آلاینده‌های هوا توسط فعالیت‌های انسانی، هر کشور موظف است برنامه مشارکت ملی (NDCs)^۲ خود را، جهت پیشبرد اهداف توسعه پایدار جهانی ارائه دهد (Boyd et al., 2015).

مقررات زیست‌محیطی (Environmental regulations)

امروزه به ازای افزایش میزان آلاینده‌ها در سطح ملی و بین‌المللی و به‌مراتب مواجه شدن با تنزل سطح کیفی حیات انسانی و طبیعت، تدوین اصول و قواعد در راستای توسعه حقوق محیط‌زیست به یک امر اجتناب‌ناپذیر مبدل شده است. ارزیابی اثرات زیست‌محیطی به عنوان دیدگاه تلفیقی

عملیاتی، یک معیار اساسی در راستای توسعه پایدار به شمار می‌آید. اجرای مقررات زیست‌محیطی در هر کشور تحت شرایط اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیکی، به طریق متفاوتی صورت می‌گیرد. اما از آن منظر که سطح وسیعی از جوامع تحت‌تأثیر مباحثی چون آثار خارجی منفی ناشی از فعالیت‌های صنعتی قرار می‌گیرند این مسئله ارزش بررسی شدن در مقیاس جهانی را دارد. مقررات زیست‌محیطی، تخصص پیچیده بین‌رشته‌ای است که اصول اخلاقی، منافع سیاسی، دانش علمی و ظرفیت‌های فنی را در بر می‌گیرد (دبیری و کیانی، ۱۳۸۵). به‌طور کلی، هرگونه اقدامی که به نحوی به تعادل، تناسب و حفاظت محیط‌زیست بیانجامد در حیطه مقررات زیست‌محیطی تعریف می‌شود. بنابراین، الزاماتی چون مدیریت حفاظتی محیط‌زیست (تضمین تنوع گونه‌ها، حفظ سلامتی اکوسیستم، حفاظت از کره زمین) و یا کنترل آلودگی (با تنظیم و تعدیل میزان آلودگی‌های خروجی یا سایر مسائل ناخوشایندی مانند گرمایش جهانی، غلظت ذرات معلق ناشی از فعالیت‌های بی‌چارچوب انسان‌ها)، تنظیم و تحت مقررات زیست‌محیطی معنا یافته و قابل اجرا می‌شوند (Nanda & Pring, 2012).

تجارت انتشار (Emissions Trading)

جهت کنترل میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای در سطح ملی و بین‌المللی اقدامات و مقررات متعددی به صورت جدی بررسی و اجرا می‌شوند. بدین خاطر مطابق با برنامه‌های اجرایی جهت نائل شدن به هدفی بر مبنای محدود کردن میزان آلاینده‌ها، هر کشور موظف به اجرای عملکردی در راستای محدودیت‌های قانونی از قبیل به‌روزرسانی و تغییر در تأسیسات و تجهیزات موجود، اجرای سرمایه‌گذاری‌های جدید و تقبل سایر هزینه‌های دیگری است که نوآوری و کاهش فرسودگی را به ارمغان آورند. از سوی دیگر در تضاد با منافع، بسیاری از کارخانجات و پروژه‌های صنعتی به‌ویژه کارخانجات قدیمی هزینه‌های هنگفتی را می‌بایست بپردازند تا میزان انتشار آلاینده‌ها را تا سطح معینی کاهش دهند. یکی

¹ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/>

² Nationally Determined Contributions

از توافق‌نامه‌های مطرح تحت «پروتکل کیوتو» اذعان دارد که کشورهای صنعتی باتوجه به مسئولیت و تعهد مستقلى که دارند موظف به کاهش گازهای گلخانه‌ای می‌باشند. براساس پروتکل کیوتو، اعضای متعهد می‌توانند با اجرای پروژه‌ها در سایر کشورها، سیاست‌های کاهش انتشار را از لحاظ اقتصادی توجیه‌پذیر نمایند. بدین منظور مکانیسم انعطاف‌پذیر در پروتکل کیوتو جهت ایجاد ساختار مبتنی بر بازار سه ساز و کار ۱- اجرای مشترک (JI)^۳ - ۲- مکانیسم توسعه پاک (CDM)^۴ و ۳- تجارت انتشار (ET)^۵ را دنبال می‌کند. با این دیدگاه، کشورهای توسعه‌یافته جهت مقرون به صرفه بودن اجرای بخشی از تعهدات خود بر مبنای کاهش گازهای گلخانه‌ای به اجرای پروژه‌های برون‌مرزی می‌پردازند و افزون بر آن کشورهای درحال توسعه و کشورهای متأثر از آثار سوء تغییرات اقلیمی، با انتقال مساعدت‌های مالی و تکنولوژی متناسب با محیط‌زیست تحت آماده ساختن زمینه اجرایی با هدف اصلی کاهش گازهای گلخانه‌ای طبق ماده‌های تعریف شده در این کنوانسیون می‌توانند خود را با این ایده همراه سازند.

۱- اجرای مشترک: مطابق با ماده ۶ پروتکل کیوتو، اگر اجرای پروژه کاهش گازهای گلخانه‌ای در کشورهای (الف) عضو پروتکل، مقرون به صرفه‌تر باشد تا اینکه این پروسه در خود کشور (ب) اجرا شود برای کشور (ب) منطقی‌تر است که اجرای پروژه کاهنده آلاینده را در سایر کشورهای (الف) انجام دهد. این ایده با اهداف بلندمدت پروتکل کیوتو منافاتی نخواهد داشت و پذیرفته شده است.

۲- مکانیسم توسعه پاک: این شیوه‌ی سازوکار به کشورهای توسعه‌یافته این قدرت را می‌دهد که در هر مکانی بدون محدودیت جغرافیایی پروژه‌های کاهش آلاینده‌های مذکور

را جهت دریافت گواهی کاهش انتشار عملی کنند. این مکانیسم در بلندمدت با تزریق سرمایه‌گذاری‌های خارجی، کشورهای در حال توسعه را توانمند ساخته و به سوی توسعه پایدار سوق می‌دهد.

۳- تجارت انتشار: تجارت انتشار یک رویکرد مبتنی بر بازار برای کنترل آلودگی هوا با ارائه انگیزه‌های اقتصادی برای دستیابی به کاهش میزان انتشار آلاینده‌ها است. طبق ماده ۱۷ پروتکل کیوتو، آن دسته از کشورهای صنعتی که میزان انتشار آلاینده گازهای گلخانه‌ای را کمتر از سطح مقرر الزام شده حفظ کنند مجاز به مبادله آن می‌باشند (شیروی، ۱۳۸۹). در راستای این معاهدات هر کشوری اگر نتواند سهم خود را از تعهدات کاهش انتشار برآورده سازد می‌تواند از کشورهای صنعتی دیگر که بیش از سهم تعهد خود، کاهش انتشار داشته‌اند مجوز انتشار را خریداری نماید که این مسئله، بازاری را تحت عنوان «تجارت انتشار» ایجاد می‌کند (احدی، ۱۳۸۶).

کتاب‌شناسی

- احدی، محمدصادق (۱۳۸۶)، اثرات تجارت انتشار گازهای گلخانه‌ای بر بازار پروژه‌های CDM، شماره ۹، ص ۹۳-۱۰۴.
- دبیری، فرهاد، کیانی، مژگان (۱۳۸۵)، بررسی قوانین و مقررات پیشگیرانه از جمله ارزیابی اثرات زیست‌محیطی در کشور ایران و چند کشور صنعتی، علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، زمستان ۱۳۸۶، دوره ۹، شماره ۴، مسلسل ۳۵، ص ۹۵-۱۰۹.
- شیروی، عبدالحسین، مجله تحقیقات حقوقی - ۱۳۸۹، شماره ۵۲، ۲۴۷-۲۸۶.

- Boyd, R., Turner, J., & Ward, B. (2015). Intended nationally determined contributions: what are the implications for greenhouse gas emissions in 2030?
- Dimitrov, R. S. (2016). The Paris agreement on climate change: Behind closed doors. *Global Environmental Politics*, 16(3), 1-11.
- Nanda, V., & Pring, G. R. (2012). *International environmental law and policy for the 21st century*. Martinus Nijhoff Publishers.

³ Joint Implementation (JI)

⁴ Clean Development Mechanism (CDM)

⁵ Emission Trading (ET)

Rogelj, J., Den Elzen, M., Höhne, N., Fransen, T., Fekete, H., Winkler, H., ... & Meinshausen, M. (2016). Paris Agreement climate proposals need a boost to keep warming well below 2 C. *Nature*, 534(7609), 631.

Schleussner, C. F., Rogelj, J., Schaeffer, M., Lissner, T., Licker, R., Fischer, E. M., ... & Hare, W. (2016). Science and policy characteristics of the Paris Agreement temperature goal. *Nature Climate Change*, 6(9), 827.

بابک صفاری

گروه اقتصاد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان،

اصفهان، ایران

فاطمه سادات حسین پور عسکریان

کارشناسی ارشد دانشگاه هنر اصفهان

دانشگاه اقتصاد